

РОЗДІЛ І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 371.487; 351.746.1

РОЛЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Торичний О.В., к.пед.н., ст. наук. співробітник

Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького

У статті проаналізовано методичні підходи до організації науково-дослідної діяльності магістрів задля підвищення рівня військово-спеціальної компетентності. Охарактеризовано особливості організації науково-дослідної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, які навчаються в магістратурі. Головна увага зосереджена на дослідженні мети, концептуальних положень, завдань, функцій, структури, змісту та конкретних форм реалізації науково-дослідної діяльності курсантів.

Ключові слова: науково-дослідна діяльність, особливості науково-дослідної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, мета, концептуальні положення, завдання, функції, структура, зміст, форми.

Торичний О.В. РОЛЬ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ / Национальная академия Государственной пограничной службы Украины им. Б. Хмельницкого, Украина

В статье проанализированы методические подходы к организации научно-исследовательской деятельности магистров с целью повышения уровня военно-специальной компетентности. Охарактеризованы особенности организации научно-исследовательской деятельности будущих офицеров-пограничников, которые учатся в магистратуре. Главное внимание сосредоточено на исследовании цели, концептуальных положений, заданий, функций, структуры, содержания и конкретных форм реализации научно-исследовательской деятельности курсантов.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, особенности научно-исследовательской деятельности будущих офицеров-пограничников, цель, концептуальные положения, задания, функции, структура, содержание, формы.

Torichnyi O.V. THE ROLE OF SCIENTIFIC AND RESEARCH WORK WITHIN THE PROCESS OF FORMATION OF MILITARY SPECIAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS-BORDERGUARDS / National academy of Government frontier service of Ukraine to the name of B. Khmel'nicky, Ukraine

In the article the methodical approaches towards organization of scientific and research work of masters for enhancing the level of military special competence have been analyzed. The peculiarities of organization of scientific and research work of future officers-borderguards obtaining masters' degrees have been characterized. The main attention has been drawn to examination of the aim, conceptual principles, tasks, functions, structure, content and exact forms of realization of cadets' scientific and research work.

Key words: scientific and research work, peculiarities of scientific and research work of future officers-borderguards, aim, conceptual principles, tasks, functions, structure, content, forms.

Науково-дослідна діяльність виступає одним із найважливіших засобів підвищення якості професійної підготовки та виховання фахівців із вищою освітою, які здатні творчо застосовувати у власній практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу. Поєднання наукового пошуку курсанта з його навчанням взаємно збагачує обидва процеси, адже знання, здобуті у творчому пошуку, набувають особливої цінності. Виходячи із вищезазначеного, ефективною формою формування творчих здібностей майбутніх офіцерів-прикордонників, їх самостійності в досягненні навчально-наукових цілей, розвитку індивідуальних особливостей виступає науково-дослідна робота. Сьогодні із впевненістю можна констатувати той факт, що навчальний процес у вищій школі все більше орієнтується на самостійну діяльність, збільшується акцент на формуванні дослідницьких умінь у розв'язанні пошуково-дослідних і науково-навчальних завдань відповідно до того фаху, який здобуває студент.

Реформування вищої військової освіти передбачає необхідність утвердження особи майбутнього офіцера, що прагне до професійного самовдосконалення. Цей пріоритет викликає

необхідність підготовки військового фахівця якісно нового типу, здатного до наукової та дослідницької діяльності, що передусім передбачає здійснення професійного вдосконалення. Отже, організація і проведення науково-дослідної роботи магістрів є необхідною умовою функціонування НАДПСУ ім. Б. Хмельницького.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає підстави для констатації того факту, що питання науково-дослідної діяльності студентів було в центрі уваги науковців. Зокрема, В.О. Бордовський, Л.Г. Квіткіна, М.О. Князян, В.М. Шейко, А.О. Яновський висвітлювали зазначені питання. Однак методичні аспекти організації науково-дослідницької діяльності офіцерів-прикордонників, які навчаються в магістратурі, не були предметом окремого наукового дослідження, що і стало основним стимулом для написання статті.

Мета статті – проаналізувати зміст та встановити особливості організації науково-дослідної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, які навчаються в магістратурі, як вагомого фактора в процесі формування військово-спеціальної компетентності.

Для повноти дослідження доцільно коротко проаналізувати сутність наукової дефініції «науково-дослідна діяльність». В.М. Шейко стверджує, що «науково-дослідницька діяльність є однією з найважливіших форм навчального процесу, засобом підвищення якості підготовки і виховання фахівців з вищою освітою, здатних творчо застосовувати у практичній діяльності новітні досягнення науково-технічного та культурного прогресу» [6, 17]. Цінність науково-дослідної діяльності на думку А.О. Яновського [7], полягає в тому, що вона «дозволяє в деяких аспектах перенести навчання з процесу пасивного, репродуктивного засвоєння знань, до навчання як процесу активного та творчого мислення, забезпечити здобуття навичок наукової діяльності» [7, 9]. М.О. Князян [4] вважає, що це такий вид навчально-пізнавальної роботи творчого характеру, який націлений на пошук, вивчення й пояснення фактів і явищ дійсності з метою набуття й систематизації суб'єктивно нових знань про них.

В Інструкції з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького [2] зазначено, що наукова діяльність в академії є «невід'ємною складовою освітньої діяльності, здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної, службової діяльності в системі вищої освіти та спрямована на дотримання вимог державних стандартів якості підготовки офіцерів-прикордонників з вищою освітою, які у своїй повсякденній службовій діяльності з охорони державного кордону здатні застосовувати найновітніші досягнення науки та техніки» [2, 105].

У нашому розумінні науково-дослідна діяльність магістрів, що розглядається через призму формування військово-спеціальної компетентності, виступає вагомим навчальним елементом у процесі становлення офіцера-прикордонника, що сприяє реалізації пошукового підходу до його професійної підготовки на основі формування навичок побудови військових наукових гіпотез, проєктів, моделей. Науково-дослідну діяльність магістрів, як фактора формування військово-спеціальної компетентності, розглядаємо у якості системного інноваційного утворення, що передбачає розробку власних ідей, та їх реалізації в професійній діяльності.

Участь магістрів у наукових дослідженнях є, з одного боку, формою реалізації діалогічної педагогіки, з іншого – особистісно-орієнтованим навчанням з максимальним урахуванням індивідуальних особливостей майбутнього офіцера-прикордонника. У процесі науково-дослідної діяльності, під час обговорення проблем, пов'язаних із особливостями пошуку наукової істини, створюється відкритий простір для розвитку особистості кожного курсанта. Фундаментальною гносеологічною ідеєю такої діяльності є пізнання як співтворчість, конструювання певних ситуацій, які потребують спільних зусиль викладача та курсанта.

На основі аналізу наукового дослідження В.О. Бордовського [1] виділено позитивний досвід, який може набути майбутній офіцер-прикордонник, що займається науково-дослідною діяльністю під час навчання в магістратурі. До найбільш вагомих віднесено:

- ціннісний досвід, пов'язаний із загальнолюдською культурою, ідеалами, переконаннями, традиціями, моральними нормами;
- досвід рефлексії, що накопичується шляхом співвідношення професійних проблем, які досліджуються із перетворенням у предметному світі майбутньої професії;

- досвід цілепокладання, що допомагає співвідносити власні потенційні можливості з постановкою цілей, які майбутній офіцер-прикордонник бажає досягти через вдосконалення себе і навколишньої дійсності;
- досвід співпраці, що складається при взаємодії з іншими учасниками спільної науково-дослідної діяльності.

Серед головних чинників, що роблять істотний вплив на плідність науково-дослідної діяльності курсантів, які навчаються в магістратурі, можна виділити наступне: визначення актуальних проблем власного дослідження; виявлення домінуючих мотивів творчої діяльності; розробка індивідуальних графіків дослідження; наявність у курсантів належного рівня загальної та спеціальної підготовки.

У процесі дослідження науково-дослідної діяльності курсантів-магістрів як чинника, що має вагомий вплив на формування військово-спеціальної компетентності, ми прийшли до розуміння того, що:

- по-перше, забезпечиться набагато вищий рівень засвоєння теоретичного матеріалу, а тому сприятиме вдосконаленню показників діяльнісно-практичного критерію військово-спеціальної компетентності;
- по-друге, творчий підхід до вирішення науково-дослідних проблем сприятиме вдосконаленню професійної діяльності та розвиватиме показники особистісно-функціонального критерію військово-спеціальної компетентності.

Виходячи із вищенаведених аргументів, можна стверджувати, що науково-дослідна діяльність повинна виступати одним з інтегративних компонентів у процесі формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі неперервної професійної підготовки. Найбільш ефективною вона є, на наш погляд, у курсантів, які навчаються в магістратурі. Коротко аргументуємо свій висновок. Насамперед, зазначимо, що в межах науково-дослідної діяльності здійснюються наукові дослідження, а тому для її реалізації необхідно мати ґрунтовні знання, володіти навичками та методами дослідження, чого ще не мають курсанти, які навчаються на молодших курсах, здобуваючи освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр.

Науково-дослідна діяльність магістрів, яка здійснюється задля формування в майбутніх офіцерів-прикордонників належного рівня військово-спеціальної компетентності, має мету, концептуальні положення, завдання, функції, структуру, зміст та конкретні форми реалізації.

Основна *мета* науково-дослідної діяльності магістрів НАДПСУ ім. Б. Хмельницького полягає в практичному закріпленні теоретичних знань, які здобуті під час навчання у бакалавраті, формування їхнього творчого мислення, здобуття навичок проведення самостійних наукових досліджень.

З методичної точки зору науково-дослідна діяльність магістрів у НАДПСУ ім. Б. Хмельницького повинна базуватися на таких *концептуальних положеннях*:

1. Особлива увага має бути спрямована на розвиток творчих здібностей майбутніх офіцерів, оволодіння ними культурою наукової діяльності, сучасними інтелектуальними та інформаційними технологіями, включаючи використання методів підсилення креативних можливостей особи. Становлення сучасного офіцера-прикордонника, в першу чергу, забезпечується зайняттям науково-пошуковою діяльністю, прагненням до творчого, нетривіального підходу в розв'язку професійних завдань.
2. Науково-дослідна діяльність є складовою частиною освітнього процесу НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, що базується на когнітивній підготовленості та серйозному ставленні магістра до дослідження, наявності і повноті виконання авторської дослідницької програми, власній мотивованій науково-дослідній активності та евристичному потенціалі завдання, яке пропонується для виконання.
3. Успішність формування військово-спеціальної компетентності магістра в науково-дослідній діяльності визначається дією таких загальнопедагогічних чинників, як: орієнтація загальноосвітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі;

сформованість індивідуальних рис магістра (внутрішньої потреби в самовизначенні, самовираженні та самоствердженні в усіх видах і формах роботи); підготовленість викладачів до організації науково-дослідної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, що здобувають ОКР «магістр»; відбір засобів і методів взаємодії, адекватних процесу професійного розвитку майбутнього офіцера-прикордонника з належним рівнем сформованості військово-спеціальної компетентності.

4. Формування професійної компетентності фахівця в процесі науково-дослідної діяльності можливо при наповненні змісту практичної підготовки магістрів дослідницькими формами роботи та гуманістично-орієнтованою взаємодією викладача і магістра в процесі спільної науково-дослідної діяльності.
5. Ефективність впливу спеціально організованої науково-дослідницької діяльності на розвиток професійної компетентності в цілому та військово-спеціальної зокрема, обумовлена обліком основних закономірностей: безпосередньою залежністю успіху в науково-дослідній діяльності від міри особистісної зацікавленості магістра в її виконанні; ступеня співпраці з викладачем; ініціативності, самостійності, уміння проблемно бачити та науково мислити, дотримуватися діалогічної позиції, незалежності суджень, колективної рефлексії на основі максимальної свободи науково-дослідної діяльності.

Основними завданнями наукової діяльності в академії є:

- дослідження проблем охорони державного кордону та суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;
- розробка проектів нормативних документів щодо удосконалення правового регулювання діяльності органів охорони державного кордону України й ефективної системи забезпечення національної безпеки на державному кордоні України;
- дослідження питань педагогіки та психології, методики навчання, планування та організації навчального процесу, розвитку навчально-матеріальної бази й інших актуальних проблем військової та професійної освіти;
- підготовка науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації та їх атестація;
- створення сучасної науково-експериментальної та навчально-лабораторної бази і їх ефективне використання [2, 106].

До переліку зазначених завдань з огляду на те, що науково-дослідна діяльність магістрів повинна бути спрямованою на формування військово-спеціальної компетентності, можна додати наступні:

- формування в магістрів наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження в галузі військово-спеціальної компетентності офіцерів-прикордонників;
- надання методичної допомоги магістрантам у ґрунтовному оволодінні спеціальністю та швидкому досягненні професіоналізму та високого рівня військово-спеціальної компетентності;
- розвиток ініціативи, розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця;
- виховання в стінах НАДПСУ ім. Б. Хмельницького резерву учених та дослідників.

На основі наукових доробок фахівців (М.О. Князян, В.М. Шейко, А.О. Яновський) та з урахуванням специфіки підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників визначено пріоритетні *функції* науково-дослідної діяльності магістрів, які здобувають освіту в НАДПСУ ім. Б. Хмельницького. До них віднесено:

- формування методологічної функціональності особистості, яка передбачає оволодіння магістрами системними методологічними знаннями загально-пізнавальними вміннями та методами наукового дослідження, які забезпечать майбутньому офіцерові-прикордонникові можливість продуктивної наукової діяльності;

- активізація в курсантів-магістрів критичного мислення, розвиток наукового кругозору, формування здатності до вивчення наукової проблематики в більш широкому науковому контексті, вдосконалення уміння проводити усебічний аналіз досліджуваного явища та розробка наукової оцінки надійності та ефективності одержаних результатів, прогнозування перспектив розвитку явища, яке досліджувалося;
- вдосконалення процесуальної готовності магістрів до вільного оперування науковими поняттями та дослідницькими діями, розвиток здатності до самоорганізації пошукової діяльності в галузі військово-спеціальної компетентності та досягнення максимального результату за мінімальний проміжок часу;
- розвиток рефлексивності майбутніх офіцерів-прикордонників, яка передбачає сформованість у магістрів особистісних якостей фахівця-професіонала (самокорекція, самопроектування, самореалізація);
- посилення процесів самооптимізації магістрів, яка передбачає самовдосконалення майбутнього офіцера-прикордонника з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Підсумовуючи висвітлені вище функції, можна констатувати, що в цілому науково-дослідна діяльність магістрів, з огляду на концепцію професійно орієнтованого навчання акцентована на реалізації такого переліку функцій: забезпечення творчого пошуку процесу засвоєння знань та активізація мисленнєвої діяльності курсантів-магістрів; формування належного рівня опанування методами дослідницької діяльності; вдосконалення дослідницьких умінь та творчих здібностей майбутніх офіцерів-прикордонників.

Зупинимося на характеристиці *структури* науково-дослідної діяльності як фактора формування військово-спеціальної компетентності магістрів. М.О. Князян [4], вивчаючи ключові компоненти структури науково-дослідної діяльності, виокремлює мотиваційний, змістовий та процесуальний. Як зазначає з цього приводу А.О. Яновський [7], «з урахуванням сучасних тенденцій розвитку вищої школи, вимог Болонського процесу, поступового переходу системи національної освіти до компетентнісної парадигми, у структурі різних видів навчально-пізнавальної діяльності, структуротвітного значення набувають ціннісні й рефлексивні аспекти» [7, 11]. Як показує аналіз наукового дослідження А.В. Райцева [5, 202–219], у структурі науково-дослідної діяльності науковець виокремлює когнітивно-смісловий, емоційно-мотиваційний та діяльнісно-прогностичний компоненти. Причому посилення когнітивного компонента є важливим фактором формування професійної компетентності фахівця. Науково-дослідна діяльність може здійснюватися на феноменологічному та концептуально-експериментальному рівнях. Г.Т. Кловак [3, 6] переконана, що структурний склад науково-дослідної діяльності повинен складатися із мотиваційного, змістового, процесуального та результативного компонентів, причому функціональна роль кожного в цілісному структурному утворенні є цілком специфічною та чітко окресленою, а тому необхідними та рівнозначними є всі компоненти.

У процесі дослідження виокремлено основні компоненти в структурі науково-дослідної діяльності магістрів НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, а саме:

- *теоретичний*, що передбачає методологічну підготовку (знання теорії та практики реалізації технології наукового дослідження у військовій галузі в цілому та в процесі захисту та охорони кордону зокрема);
- *процесуальний* – включає сформованість здібностей до науково-дослідної діяльності (відповідальність, креативність, творчість);
- *мотиваційно-рефлексивний* – поєднує бажання та прагнення займатися науково-дослідною діяльністю та сформованість у магістрів наукового потенціалу.

Вважаємо, що такому поєднанні третій структурний елемент можна вважати провідним, адже саме бажання та прагнення виступають рушійною силою в процесі будь-якої діяльності. Причому, слід акцентувати увагу на тому фактові, що науковий потенціал – це здатність майбутнього офіцера-прикордонника здійснювати науково-дослідницьку діяльність та можливість використання її результатів у реалізації професійних функцій. Ефективність науково-дослідної роботи курсантів, що вчаться в магістратурі, залежить від: наявності внутрішніх потреб у

дослідницькій діяльності; особистісного інтересу до виконуваного наукового дослідження; сформованого досвіду дослідницької діяльності.

У *змісті* науково-дослідної діяльності магістрів можна виокремити два взаємопов'язані елементи: навчання магістрів елементів дослідницької діяльності та методики наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють магістри НАДПСУ ім. Б. Хмельницького під керівництвом професорсько-викладацького складу академії.

Зміст і структура науково-дослідної діяльності забезпечує послідовність *форм* у чіткій відповідності до логіки та послідовності навчального процесу, що передбачає спадкоємність методів і форм від курсу до курсу, від однієї кафедри до іншої, від одних видів занять до інших на основі поступового зростання обсягу та складності набутих курсантами-магістрами знань, умінь, навичок у процесі виконання ними наукової роботи. Основними формами наукової та науково-технічної діяльності в академії є: виконання фундаментальних наукових досліджень (науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт); розроблення завдань на виконання наукових досліджень і розробок; експериментальна перевірка теоретичних висновків і положень, проведення експериментальних досліджень у лабораторних умовах та безпосередньо в ході оперативно-службової діяльності, узагальнення результатів наукових досліджень і вироблення рекомендацій для їхнього впровадження в практику; дослідження та перевірка рекомендацій шляхом проведення експериментів, спеціальних дослідних, командно-штабних, військових та інших навчань із проблемних питань теорії та практики охорони державного кордону; розробка наукових праць, навчальних і навчально-методичних праць; розробка нормативних документів за планами Адміністрації Держприкордонслужби України; робота військово-наукового товариства слухачів і курсантів; підготовка, проведення й узагальнення висновків наукових конференцій, семінарів, нарад і творчих дискусій; підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів; рецензування наукових праць; проведення винахідницької та раціоналізаторської діяльності [2, 106–107].

Наш власний досвід щодо методики організації науково-дослідної діяльності курсантів-магістрів дає підстави виокремити певні її *види*, а саме: аналіз наукової літератури; систематизація матеріалів опрацювання літературних джерел; добір наукової літератури, складання бібліографій з визначених тем; підготовка наукових повідомлень і рефератів; наукові доповіді, тези; наукові статті; методичні розробки з актуальних питань професійної діяльності; наукові звіти про виконання елементів досліджень під час практики; конструкторські розробки приладів, пристроїв; магістерські роботи.

З методичної точки зору, вагомо акцентувати увагу на тому, що при організації науково-дослідної діяльності важливо поєднувати групову, колективну дослідницьку роботу з індивідуальною. Виходячи із вищенаведених фактів, заняття науковою діяльністю потребує чіткого регулювання та керівництва. У цьому плані викладач виконує організаційно-адміністративні, соціально-педагогічні, дослідницькі, міжособистісні та виховні обов'язки. Організаційно-адміністративний аспект керівництва науковою роботою курсантів, що навчаються в НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, полягає у створенні дослідної групи, у розподілі тем дослідження, організації звітності, постановці та проведенні експерименту, пошуку необхідної наукової літератури. Соціально-педагогічні проблеми пов'язані із вирішенням таких питань, як створення творчої атмосфери, духу пошуку, доброзичливого, але вимогливого ставлення до зробленого колегами, взаємна моральна підтримка, спільний аналіз виконаних окремими курсантами робіт, обговорення планів, фрагментів досліджень. Дослідницький аспект передбачає аналіз дослідницьких ідей, визначення послідовності наукової розробки теми, аналіз наукових робіт з теми дослідження, визначення індивідуальних завдань при виконанні колективної роботи. При вирішенні виховних завдань на перше місце виступають моральні аспекти дослідницької діяльності. До них належать наукова сумлінність, дбайливе ставлення до чужих думок, коректне використання наукової літератури у своєму тексті.

Висновок. Вважаємо, що від того, наскільки кваліфіковано та методично виважено буде організована науково-дослідна діяльність суттєво, залежить цілеспрямованість і результативність підготовки фахівців із дипломом магістра. Сьогодні існує велика зацікавленість Державної прикордонної служби України в конкурентоспроможних офіцерах, чий високий рівень професійної кваліфікації та військово-спеціальної компетентності стає найважливішим чинником успішної професійної діяльності по захисту Державного кордону. За

умови дотримання всіх охарактеризованих чинників науково-дослідна діяльність курсантів-магістрів буде виступати вагомим фактором у процесі формування військово-спеціальної компетентності.

Беручи до уваги те, що науково-дослідна робота передбачає самостійність, подальші наші дослідження будуть зосереджені на висвітленні методичних аспектів організації самостійної діяльності курсантів-прикордонників під час навчання в магістратурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бордовский В.А. Инновационные процессы в современной системе высшего образования: монография / В.А. Бордовский. – СПб.: Изд. РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. – 126 с.
2. Інструкції з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький: Вид-во Національної академії ПСУ, 2004. – 178 с.
3. Кловак Г.Т. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах України (кінець XIX – XX століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г.Т. Кловак; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 27 с.
4. Князян М.О. Навчально-дослідницька діяльність студентів як засіб актуалізації професійно значущих знань: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки»/ М.О. Князян; Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 1998. – 18 с.
5. Райцев А.В. Развитие профессиональной компетентности студентов в образовательной системе современного вуза: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 / А.В. Райцев. – Санкт-Петербург, 2004 – 309 с.
6. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник [для студентів вузів] / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – [3-тє вид., стереотип]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 295 с.
7. Яновський А.О. Організація пошуково-дослідницької діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: навч.-метод. пос. / А.О. Яновський. – Одеса: видавець Бакаєв Вадим Вікторович, 2009. – 155 с.

УДК 351.71 (091)„1917/1919”

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ЧЕРНІГІВЩИНИ (1917-1919 рр.)

Михайлик О.Г., генерал-майор міліції, начальник

Управління внутрішніх справ у Чернігівській області

У статті окреслено основні правові та організаційні засади діяльності міліції Чернігівщини та показано її становлення в історичний період 1917-1919 рр.

Ключові слова: правові, організаційні засади, діяльність, міліція Чернігівщини, історичні періоди.

Михайлик О.Г. ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МИЛИЦИИ ЧЕРНИГОВЩИНЫ (1917-1919 гг.) / Управление внутренних дел в Черниговской области, Украина

В статье рассматриваются основные правовые и организационные основы деятельности милиции Черниговщины и показано ее становление в период 1917-1919 гг.

Ключевые слова: правовые, организационные основы, деятельность, милиция Черниговщины, исторические периоды.

Michailyk O.H. LEGAL AND ORGANIZATIONAL FOUND OF MILITIA ACTIVITY IN